

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення
кримінальної відповідальності за незаконне підключення об'єкта
самочинного будівництва до інженерних мереж»
*(реєстр. № 12109 від 09.10.2024 р.)**

***Анотація.** В Інформаційній довідці розглядаються питання щодо встановлення кримінальної відповідальності за незаконне підключення об'єкта самочинного будівництва до інженерних мереж» (реєстр. № 12109 від 09.10.2024 р.) (далі – законопроект).*

Аналізується відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, нормам чинного законодавства про кримінальну відповідальність, законам України, що регулюють суспільні відносини у сфері будівництва та дозвільних процедур щодо підключення до інженерних мереж.

***Ключові слова:** кримінальна відповідальність, службова особа, самочинне будівництво, покарання, інженерні мережі, незаконне підключення, позбавлення волі, штраф.*

Вступна частина.

Законопроект розроблено з метою запобігання виникненню випадків самочинного будівництва та незаконного підключення самочинно збудованих об'єктів нерухомості до інженерних мереж шляхом доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК України) статтею 367-1 про відповідальність за незаконне підключення об'єкта самочинного будівництва до інженерних мереж. А саме, пропонується криміналізувати «підключення службовою особою об'єкта самочинного будівництва, право власності на яке не було за рішенням суду визнане за особою, яка здійснила самочинне будівництво, та який не був у встановленому порядку прийнятий у комунальну власність територіальної громади, до інженерних мереж (газорозподільних систем, електричних мереж, водопровідних, теплових, каналізаційних мереж тощо)», передбачивши покарання у виді позбавлення волі на строк від трьох до шести років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, зі штрафом від п'ятисот до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Основна частина.

Визнаючи необхідність удосконалення правових підстав відповідальності за кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності, вважаємо за доцільне зазначити таке.

У науці кримінального права підставами запровадження нових видів кримінально-правової заборони визнаються: високий ступінь суспільної небезпечності діянь; нерегульованість відповідальності за ці діяння в кримінальному законі; динаміка суспільно небезпечних діянь із урахуванням причин і умов, що їх породжують, необхідність впливу на них кримінально-правовими засобами; наявність матеріальних ресурсів для реалізації кримінально-

правового впливу; співвідношення позитивних і негативних наслідків криміналізації.

Сучасна гуманізація кримінального законодавства передбачає трансформацію окремих злочинів у кримінальні проступки, а також обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі. Тому зміна кримінального закону в бік розширення сфери його дії чи посилення відповідальності має здійснюватися за принципом крайньої необхідності і обґрунтованості з обов'язковим дотриманням принципу економії кримінальної репресії, що передбачає віднесення до числа злочинних лише тих діянь, з якими необхідно боротися виключно кримінально-правовими засобами.

Наведені в пояснювальній записці твердження на кшталт: «На сьогоднішній день на території України існує нагальна проблема численних випадків самочинного будівництва об'єктів нерухомості, які в результаті відсутності відповідних дозвільних документів не можуть бути належним чином передані в експлуатацію та під'єднані до систем комунікацій у встановленому законом порядку»¹ – не можуть вважатися достатніми аргументами необхідності пропонованих змін та засвідчують хибне уявлення суб'єкта законодавчої ініціативи про критерії криміналізації діянь, мету кримінального покарання, а також їх співвідношення з базовими напрямками протидії злочинності.

Відповідно до частини першої статті 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Тобто рішення, прийняті суб'єктами владних повноважень, дії, вчинені ними під час здійснення управлінських функцій, а також невиконання повноважень, установлених законодавством (бездіяльність), можуть бути оскаржені до адміністративного суду.

Правовим наслідком визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб є юридична констатація протиправності адміністративного акта, що призводить до втрати його чинності або скасування індивідуального правового акта.

Вчинення дій, які ніхто не має права виконувати або дозволяти, полягає у таких діях особи, відносно яких з боку закону існує повна й безумовна заборона. Отже, прийняття службовою особою незаконного рішення є перевищенням влади або службових повноважень і не потребує додаткової регламентації. Питання про кримінальну відповідальність суб'єктів прийняття незаконного рішення вирішується залежно від наявності об'єктивних та суб'єктивних ознак (суспільно-небезпечні наслідки, мета, мотив вчинення) кримінальних правопорушень, передбачених статтями 364–370 КК України.

¹ Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за незаконне підключення об'єкта самочинного будівництва до інженерних мереж» (реєстр. № 12109 від 09.10.2024 р.) від 11.10.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45027>

Запровадження кримінальної відповідальності за сам лише факт «підключення службовою особою об'єкта самочинного будівництва» без вказівки на обов'язковість потенційних чи фактичних наслідків у виді моральної та/або матеріальної шкоди не узгоджується з положеннями статті 1 КК України щодо завдання кримінального закону.

Виокремлення службової особи як спеціального суб'єкта пропонованого до криміналізації правопорушення зумовить конкуренцію кримінально-правових норм, тобто ситуацію надмірного правового регулювання, що суттєво ускладнить кримінально-правову кваліфікацію. Так, чинним КК України передбачено відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (стаття 365 КК України).

Використання у диспозиції пропонованої статті 367-1 КК словосполучення «підключення об'єкта» вказує на вчинення службовою особою технічних дій, спрямованих на технологічне під'єднання самочинного будівництва до інженерних мереж, що не узгоджується зі змістом поняття службової особи в контексті частин першої, другої Примітки до статті 364 КК України.

Реалізація передбаченого пропованою статтею 367-1 КК покарання у виді штрафу матиме вплив на показники дохідної частини державного бюджету та може призвести до їх істотного збільшення. Тому на виконання вимог частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України законопроект потребує фінансово-економічного обґрунтування (включно з відповідними розрахунками).

Назва та пункт другий розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» законопроекту не відповідають вимогам частини восьмої статті 90 Регламенту Верховної Ради України.

Доповнення кримінального законодавства новою нормою обов'язково передбачає вирішення питання щодо підслідності пропонованих до криміналізації діянь, а отже внесення відповідних змін до Кримінального процесуального кодексу України. Відповідні зміни автором не пропонуються.

Висновки. Таким чином, проблема запобігання поширенню випадків прийняття службовими особами незаконних рішень, у тому числі щодо підключення об'єктів самочинного будівництва до інженерних мереж, підлягає вирішенню в контексті забезпечення принципу невідворотності кримінальної відповідальності та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*